

ACCOUNTING

FOR G.C.E. ADVANCED LEVEL

දේපල පිරියත හා උපකරණ හඳුනාගැනීමෙන් පසු මිනුම්කරණය (Measurement After Recognition)

දේපල පිරියත හා උපකරණ හඳුනාගත් පසු වත්කමේ අගය පෙන්විය හැකි ක්‍රම 2 ක් ය. එනම් හඳුනාගැනීමෙන් පසු මිනුම් කැබීමේ ක්‍රම 2 ක් ය.

1 පිරිවැය ආකෘතිය / වත්කම් පිරිවැයට පවත්වාගැනීම

මෙයින් අදහස් වන්නේ වත්කමක් හඳුනාගැනීමෙන් පසුව තවදුරටත් පිරිවැය අගයටම පවත්වාගෙන යාමයි. මෙහි දී පිරිවැයෙන් සාධාරණ ක්ෂය ප්‍රමාණයක් අඩුකර වත්කම නිරූපනය කල හැකි වේ. වත්කමෙහි පිරිවැයෙන් සම්පූර්ණ ක්ෂය අඩුකල පසුව ලැබෙන ධාරණ අගයට පෙන්නුම් කල හැකිය.

2 ප්‍රත්‍යාගණන ආකෘතිය / වත්කම් ප්‍රත්‍යාගණන අගයට පවත්වා ගැනීම

වත්කමක් මුල් වරට පිරිවැයට හඳුනාගැනීමෙන් පසුව වත්කම ඉදිරියට ප්‍රත්‍යාගණන අගය මත අහඳුනාගත හැකි වේ. උද්ධමනකාරී ආර්ථිකයක් තුළ මිල මට්ටම්වල වෙනස්කම් නිරන්තරයෙන් ඇතිවන නිසා ඓතිහාසික පිරිවැය මත ණය ගණන් බැලීම තුලින් ආදායමට එරෙහිව සලකන ක්ෂය ප්‍රමාණය ද නොගැලපෙන බවක් දැකිය හැකිය. එම නිසා ගණකාධිකාරීවරුන් ප්‍රත්‍යාගණන ආකෘතිය භාවිතයට වඩාත් කැමැති වේ.

වත්කම් ප්‍රත්‍යාගණනය කිරීම (Revaluation)

ප්‍රත්‍යාගණනය යනු පරිසරාත්මක හා භෞතික සාධකයන්ගේ වෙනස්වීම් වලට අනුරූපව වත්කම් වල අගය වෙනස් වීම් ඇතිවිටකදී වත්කම් වල නව අගය ඉදිරිපත් කිරීමකි.

ප්‍රත්‍යාගණන අගය යනු ප්‍රත්‍යාගණන දිනට අදාල වත්කම් සාධාරණ අගයයි.

වත්කම් ප්‍රත්‍යාගණනය සම්බන්ධ ප්‍රමිතියේ නිර්දේශ

- ප්‍රත්‍යාගණන අලාභ ගිණුමට හරකල යුතු ය.

.....

.....

.....

.....

.....

ACCOUNTING

FOR G.C.E. ADVANCED LEVEL

- ප්‍රත්‍යාගණන ලාභය ප්‍රාග්ධන සංචිතයකි.

සී/ස නාමල් සමාගම සතු යන්ත්‍රයක පිරිවැය 2015/03/31 දිනට රු. 1 600 000 ක් සේ පොත්වල පෙන්නුම් කරයි. එම යන්ත්‍රය සඳහා 2015/03/31 දිනට ඒ වෙනුවෙන් වෙන්කරන ලද සමුච්චිත ක්ෂය වෙන්කිරීම රු. 600 000 යි. එම යන්ත්‍රය 2015/03/31 දින රු. 1 200 000 කට ආගණනය කරන ලදී. ක්ෂය අනුපාතය 10% කි. වත්කම් ප්‍රත්‍යාගණනයට අදාල ගිණුම් සකස් කරන්න.

- මෙම වසරේ වත්කම් ප්‍රත්‍යාගණනයේ දී ලාභයක් සිදු වී ඇති විටක හා එම වත්කමෙන් පෙර වසරක අලාභයක් ලබා ඇත්නම් එය හිලවී කර ප්‍රවර්ථන වසරේ ඉතිරිවන අතිරික්තය පමණක් සංචිතයක් ලෙස සැලකිය යුතු ය.

සමාගම 2015/03/31 දිනට මෝටර් රථ වටිනාකම රු. 950 000 කි. එදිනට ක්ෂය වෙන්කිරීම රු. 325 000 කි. 2015/03/31 දින කරන ලද වත්කම් ප්‍රත්‍යාගණනයට අනුව මෝටර් රථ වටිනාකම රු. 175 000 කි. ප්‍රත්‍යාගණන අලාභයක් එම වර්ෂයේ දී ආදායම් ප්‍රකාශයට (රඳවාගත් ලාභයට) හර කර ඇත. 2015/03/31 දිනට මෙම ගනුදෙනුවට අදාල ගිණුම් සටහන් පෙන්වන්න.

- මෙම වසරේ වත්කම් ප්‍රත්‍යාගණනයෙන් අලාභයක් ලබා ඇති විටක හා එම වත්කම් පෙර වසරක ප්‍රත්‍යාගණනයේ දී ලාභයක් ලබා ඇත්නම් එම ලාභය හිලවී කර ඉතිරිවන අලාභය පමණක් ලාභාලාභ ගිණුම හර කල යුතු ය.

2014/2015 වර්ෂය සඳහා සකස් කරන මූල්‍ය ප්‍රකාශනවල මෙම දත්තයන් නිරූපනය විය. සී/ස ආරුක් සමාගමේ මෝටර් රථ ගිණුමේ ශේෂය 2014/04/01 දිනට රු. 800 000 ක් වූ අතර එදිනට ක්ෂය සඳහා වෙන්කිරීමේ ශේෂය රු. 160 000 කි. මෙම මෝටර් රථය 2015/03/31 දින රු. 400 000 කට ප්‍රත්‍යාගණනය කරන ලදී. ගොඩනැගිල්ල 2012/13 වර්ෂයේ දී ප්‍රත්‍යාගණනය කරන ලදුව එමගින් ලද ලාභය රු. 50 000 කි. එම වර්ෂයේ ප්‍රත්‍යාගණන ගිණුමට බැර කර ඇත (වාර්ෂිකව 20% බැගින් ක්ෂය කරනු ලබයි).

- වත්කම් ප්‍රත්‍යාගණනය වෘත්තීය තක්සේරුකරුවකු කල යුතු ය.

වත්කමක ඵලදායී ජීවිත කාලය තීරණය කිරීම වත්කමක ජීවිත කාලය තීරණය කරන සාධක

- 1 ආයතනය විසින් ලබා ගැනීමට අපේක්ෂිත නිෂ්පාදන මට්ටම
- 2 අපේක්ෂිත භෞතික වැහැරීම හෝ ගෙවියාම

- 3 තාක්ෂණික කල් පැනීම
- 4 නෛතික සීමාවන්

දේපල පිරියත හා උපකරණ ක්ෂයවීම් ගිණුම් තැබීම සම්බන්ධව

1 ක්ෂය වීම

වත්කමක ක්ෂය කල හැකි අගය වත්කමේ ප්‍රයෝජනවත් ආයුකාලය පුරා බදා හැරීම

2 ජීව කාලය තීරණය කරන සාධක

- තාක්ෂණික යල් පැනීම
- අපේක්ෂිත නිෂ්පාදන ක්‍රම
- නෛතික සීමාවන්
- අපේක්ෂිත භෞතික වැහැරීම්

3 ක්ෂය ක්‍රමය

- සරල මාර්ග ක්‍රමය
- හිතවන ශේෂ ක්‍රමය
- නිෂ්පාදන ඒකක ක්‍රමය

4 වත්කමේ ජීවකාලය සමාලෝචනය කිරීම

කලින් කලට ජීව කාලය සමාලෝචනය කිරීමේදී එහි ඇස්තමේන්තු වෙනසක් සිදු වී ඇත්නම් එම වෙනස ප්‍රවර්ථන වර්ෂයට හා ඉදිරි වර්ෂයට ගැලපිය යුතු ය.

5 ක්ෂය ක්‍රමය සමාලෝචනය කිරීම

වත්කමක ක්ෂය ක්‍රමය කලින් කලට සමාලෝචනය කිරීමේ දී ඇස්තමේන්තු වෙනසක් සිදු වී ඇත්නම් ප්‍රවර්ථන වර්ෂයට හා ඉදිරි වර්ෂයට ගැලපිය යුතු ය.

වත්කමක ජීව කාලය හා ක්ෂය ක්‍රමය අවම වශයෙන් සෑම මුදල් වර්ෂයක් අවසානයේම සමාලෝචනය කළ යුතු අතර ඒ අනුව ඇතිවන වෙනස්වීම් ඇස්තමේන්තු වෙනස්වීමක් ලෙස සලකා ප්‍රවර්ථන වර්ෂයට හා ඉදිරි වර්ෂවලට ගැලපිය යුතු ය.

දේපල පිරියත හා උපකරණ සම්බන්ධව මූල්‍ය ප්‍රකාශවල කල යුතු අනාවරණයන්

- 1 ක්ෂය කිරීමේ ක්‍රම
- 2 ජීවිත කාලය / ක්ෂය අනුපාතය

- 3 ගිණුම්ගත කිරීමේ අගය
- 4 එක් එක් වත්කම සම්බන්ධව
 - ආරම්භක ශේෂ
 - එකතු කිරීම්
 - ඉවත් කිරීම්
 - අවසාන ශේෂය
- 5 එක් එක් වත්කම් සම්බන්ධව වූ ක්ෂය වෙන් කිරීම්
 - ආරම්භක ශේෂ
 - එකතු කිරීම්
 - ඉවත් කිරීම්
 - අවසාන ශේෂය
- 6 ප්‍රත්‍යාගණන අගයට ඇති වත්කම් පිළිබඳ තොරතුරු
- 7 ඇපයට තබා ඇති වත්කම් පිළිබඳ තොරතුරු
- 8 ඉදිකරමින් පවතින වත්කම් විස්තර
- 9 භාවිතය ඉවත් කිරීමට බලාපොරොත්තු වන වත්කම් පිළිබඳ විස්තර

ක්ෂය කිරීමේ ක්‍රම (Methods of Depreciation)

සෑම ව්‍යාපාරයක් විසින් ම ක්ෂය වත්කම් භාවිතයට ගන්නා කාලය තුළ එය ක්ෂය කළ යුතු ය. එසේ වත්කමක ක්ෂය කළ යුතු මුළු ප්‍රමාණය තීරණය කළ පසු ඒ ප්‍රමාණය කුමන පදනමක් මත වත්කමේ ජීව කාලය තුළ බෙදාහැරිය යුතු ද යන්න තීරණය කළ යුතු ය. මෙහි දී ඉතා යෝග්‍ය අවස්ථානෝචිතව තාර්කිකව තීරණය කරන ලද ක්‍රමයක් අනුගමනය කළ යුතු අතර එය වත්කමේ ස්වභාවයට හා අපේක්ෂිත භාවිතයට අදාළ විය යුතු ය. මේ අනුව එක් එක් වර්ෂය තුළ උපදවන ආදායම් ප්‍රමාණයන් වත්කමේ අගය අනුව ප්‍රමාණයන් අසුරින් වාර්ෂික ක්ෂය ප්‍රමාණය ඇස්තමේන්තු කිරීම ප්‍රායෝගික වශයෙන් බොහෝ විට අපහසු වේ. එහෙයින් එය යම් යම් උපකල්පන පදනම් කරගෙන ගණනය කෙරේ. මේ අනුව ක්ෂය ගණනය කිරීම සඳහා භාවිත කරන ප්‍රධාන ක්‍රම කිහිපයක් පහත දැක්වේ.

- 1 සරල මාර්ග ක්‍රමය
- 2 හීනවන ශේෂ ක්‍රමය
- 3 ප්‍රත්‍යාගණන ක්‍රමය
- 4 යන්ත්‍ර පැය ක්‍රමය

- 5 වර්ෂ ගණනේ එකතුවේ අංක ක්‍රමය
- 6 නිදන් අරමුදල් ක්‍රමය
- 7 නිෂ්පාදන ඒකක ක්‍රමය

සරල මාර්ග ක්‍රමය (Straight Line Method)

යම් වත්කමක් ක්ෂය කළ යුතු වටිනාකම එහි ඵලදායී ජීවිත කාලය තුළ සමාන වාර්ෂික වටිනාකමින් ක්ෂය කිරීම මේ ක්‍රමය මගින් සිදු වේ. ඒ අනුව යම් නිශ්චිත වර්ෂයකට අදාළ ක්ෂය ප්‍රමාණය පහත සඳහන් පරිදි ගණනය කළ හැකිය.

$$\text{වාර්ෂික ක්ෂය ප්‍රමාණය} = \frac{\text{වත්කමේ පිරිවැය} - \text{සුන්බුන් අගය}}{\text{වත්කමේ ඵලදායී ජීවිත කාලය}}$$

වත්කමේ ඵලදායී ජීවිත කාලය
 වත්කමේ පිරිවැය සුන්බුන් අගය

උදා :
 යන්ත්‍රයක පිරිවැය 250 000 ක් වන අතර ඒ යන්ත්‍රයේ ඵලදායී ජීවිත කාලය වසර 5 කි. වසර අවසානයේ ඇස්තමේන්තුගත සුන්බුන් අගය රු. 50 000 ක් වේ නම් වාර්ෂික ක්ෂය ප්‍රමාණය පහත සඳහන් පරිදි ගණනය කළ හැකිය.

$$\begin{aligned} \text{වාර්ෂික ක්ෂය ප්‍රමාණය} &= \frac{250\,000 - 50\,000}{5} \\ &= \underline{40\,000} \end{aligned}$$

හීන වන ශේෂ ක්‍රමය (Diminishing Balance Method)

සරල මාර්ග ක්‍රමයට වාර්ෂික ක්ෂය ගණනය කිරීම තර්කානුකූලව නොවන බව ඇතැමුන්ගේ අදහස වේ. එනම් වත්කමක ජීව කාලයේ අවසාන භාගය වන විට එහි කාර්යක්ෂමතාව අඩුවීමයි. එහෙයින් වත්කමේ ජීව කාලයේ මුල් භාගයේ දී වැඩි ක්ෂය ප්‍රමාණයක් ද අවසාන භාගයේ දී අඩු ක්ෂය ප්‍රමාණයක් ද කපා හල යුතු ය. හීනවන ශේෂ ක්‍රමය හඳුන්වා දී ඇත්තේ ඒ තර්කය මතය.

මේ ක්‍රමයේ දී වත්කමේ පිරිවැයෙන් එදිනට වූ මුළු ක්ෂය ප්‍රමාණය අඩුකිරීමෙන් පසු ලැබෙන අගය පදනම් කරගෙන නිශ්චිත අනුපාතයක් අනුව ක්ෂය ප්‍රමාණය ගණනය කෙරේ. එලෙස

ACCOUNTING

FOR G.C.E. ADVANCED LEVEL

වත්කමේ ජීව කාලයේ මුල් වර්ෂ වලදී වැඩි ක්ෂය ප්‍රමාණයක් ද අවසාන වර්ෂ වලදී අඩු ක්ෂය ප්‍රමාණයක් ද කපා හැරේ.

මෙහි දී ක්ෂය අනුපාතිකය පහත සඳහන් සූත්‍රය භාවිතා කරමින් ගණනය කළ යුතු ය.

$$R = 1 - \sqrt[n]{\frac{S}{C}}$$

මෙහි,

- r = ක්ෂය අනුපාතිකය
- n = ඵලදායී ජීවිත කාලය
- s = සුංචුන් අගය
- c = පිරිවැය

ක්ෂය සම්බන්ධ ගිණුම් තැබීම

ඉහත සඳහන් පරිදි වත්කමක් එක් වර්ෂයකට අදාළ ක්ෂය ප්‍රමාණය හඳුනාගත් පසු එය ගිණුම් ගත කළ යුතු වේ. ක්ෂය ගිණුම් තැබීම සඳහා භාවිතා කරන ප්‍රධාන ගිණුම්කරන ක්‍රම දෙකක් වේ. එනම්,

- 1 ස්ථාවර වත්කම් ලියාහල අගයට පවත්වා ගැනීම.
- 2 ස්ථාවර වත්කම් පිරිවැයට පවත්වා ගැනීම.

ස්ථාවර වත්කම් ලියාහල අගයට පවත්වා ගැනීම (සෘජු මාරු කිරීමේ ක්‍රමය)

මෙම ක්‍රමයේ දී වාර්ෂික ක්ෂය ප්‍රමාණය ගණනය කර, එය ක්ෂය ගිණුම හර කර, වත්කම් ගිණුමට බැර කෙරේ. ක්ෂය ගිණුමේ ශේෂය වියදමක් ලෙස ලාභාලාභ ගිණුමට වාර්ෂිකව මාරු කෙරේ. මෙහිදී වත්කම්, පිරිවැයෙන් ක්ෂය අඩු කල වටිනාකමට, එනම් ලියා හල අගයට ගිණුම් වල සෑම විටම දැක්වේ.

මෙයට අදාළ ද්විත්ව සටහන පහත පරිදි දැක්විය හැක.

අදාළ වත්කමේ ක්ෂය ගිණුම	හර
ස්ථාවර වත්කම් ගිණුම	බැර

ACCOUNTING

FOR G.C.E. ADVANCED LEVEL

මෙම ක්‍රමය මත අදාළ වත්කමට ක්ෂය වෙන්කිරීමේ ගිණුමක් ඇතිවන්නේ නැත.

ස්ථාවර වත්කම් පිරිවැයට පවත්වා ගැනීම (ක්ෂය වෙන් කිරීමේ ක්‍රමය)

මේ ක්‍රමයේ දී හඳුනාගනු ලැබූ වාර්ෂික ක්ෂය ප්‍රමාණය, ක්ෂය ගිණුමට හර කර ක්ෂය වෙන්කිරීමේ ගිණුමට බැර කෙරේ. මෙහිදී ස්ථාවර වත්කම් ගිණුම සෑම විටම පිරිවැයට පෙන්නුම් කෙරේ.

මෙයට අදාළ ද්විතව සටහන පහත පරිදි දැක්විය හැකිය.

අදාළ වත්කමේ ක්ෂය ගිණුම හර   අදාළ වත්කමේ ක්ෂය වෙන්කිරීමේ ගිණුම බැර

ක්ෂය ගිණුම් තැබීම සඳහා ක්ෂය වෙන්කිරීමේ ගිණුමක් භාවිතා කෙරේ නම් අදාළ වත්කම සම්බන්ධයෙන් යම් නිශ්චිත දිනකට ක්ෂය කර ඇති මුළු ප්‍රමාණය හෙවත් සමුච්චිත ක්ෂය පහසුවෙන් හඳුනා ගත හැකිය. එසේම සෑම විටම වත්කම් පිරිවැය වත්කම් ගිණුමෙන් එළිදරව් වෙයි.

මෙම ක්‍රමය මත අදාළ වත්කමට ක්ෂය වෙන්කිරීමේ ගිණුමක් ඇති වේ.

නමුත් ආයතනයකට සුදුසු ක්ෂය ගිණුම් තැබීමේ ක්‍රමය සහ ප්‍රතිපත්ති තීරණය කිරීම කළමනාකරයේ කාර්යය වේ.